

"כך היא גאולתם של ישראל..."

שירשים בנושא מהלכי הגאולה והתנאים להופעתה הנלמדים מחומש שמות.

גאולת ישראל והתנאים להופעתה הנלמדים מחומש שמות

כל זמן שלא ילמד לעצמו שתחברו לו מעלת נשמת האדם ומעלת ישראל (1) ומעלת הארץ הקדושה (2) וההשתוקקות הראויה לכל איש ישראל לבגין המקדש וגדולת ישראל והתרוששות בעולם, כמעט שאי אפשר לסעוט טעם עבודה.

ואם לא ידע מעלת ישראל איך יתפלל בלב שלם על גאולתם. שוראי אין הכונה הרצויה כהפלת ברכת גואל ישראל רק על מכאוכי נפשו שמרגיש מצד עצמו מעול הגלות, כי ענין הברכה מעיד שהרצון בה מצד מעלת ישראל וקדושתם (1). ואם לא ישכיל מעלת הארץ הקדושה וסגולתה וקדושתה (2) איך יתפלל על בנין ירושלים, והתפלה היא דוקא מקדוה הלב (3) כשמרגיש שהוא חסר בדבר.

הרב ר' אברהם אבן עזרא - פירוש

ואנו כשאנו עורגים לאור מלא של הלב נפש, כהיחוד קשורים לאמונה ולכל דבר הקדוש משהו, היינו מוכרחים לטפס ולעלות עד המקור שמשם האורה המלאה נשאבת. בין מצד קישורנו להעבר בין מצד יחושנו אל העתיד, ועי' כך נמצא גיב מילוי נשמה בהווה. אם יבא אדם לומר, שהוא מוצא את כל מילוי האורה של התורה והמצות מצד מצב הזה לכדו, אל תשמע לו: סימן הוא שלא חדר לתוך עומק הענין של צפית ישועה, שרק בה תלויה היא גיב שאלת פתול החכמה.

אברהם אבן עזרא

א יש שם ימים שפך יתגאל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהם כדי לעורר הקבוצה לקפחן דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשי אבותינו שהיה קמטשינו עמה ער שגורם להם קלנו אותן הצרות. שפזכרון דברים אלו נשכח להיטיב. שפאמר, והתנדו את עונם ואת עון אבותם ונר:

ב ואלו הם, יום שלישי בהשפרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונקבת נולח ישראל הנשארת נסבב להם וליתם. ונעשירי קטבת שבו סמוך מלך בבל נבוכדנאצר הקשיע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמונת המשה דברים ארעו בו. ונשתברו הלהחות. ובטל התמיד מבית ראשון. והבקעה ירושלים בתרין שני. וקרף אפוסטומוס הקשיע את התורה. והעמיד (כ"א: והעמד) צלם בתיבול:

יחזקאל בן בוזי

וכל אלו הימים כל ישראל מתענים. הם מפני הצרות שארעו בהם (א) כדי לעורר הלבבות לפקס על דרכי התשובה והיה זה זכרון למעשי הרעים ומעשי הרעים שפלוט שהיה כמעט ענה עד שגורם להם ולנו. אותן הצרות שזכרון הדברים אלו נשכח להם ונשכח להם ונשכח להם (ב) ולכן יצא כל איש לנפש אלו. לכן באותן הימים ולתפוש נעשיו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית כמ"ל. כאלו ינוה וירא ד' את מעשיהם ויתנו חו"ל את שפם ואת תעניתם לא נאמר. אלא את מעשיהם ואין התענית אלא הכנה לתשובה (ג) לכן אותם התענים שפסחם מתענים. ואלו הם הענינים שפלוט. והלוי העיקר ומי"מ אין לפסוד את ענמו כחשונה נלמד כי ימים אלו הם מ"ע מדברי הנביאים להתענות בהם וכמו שכתבנו למעלה:

מגלה כינוי סיון תתמ

והראה לו התורה ובית המקדש. התורה הראה לו שהרי קרבנות אלו עולה משולשת רומזים על הקרבנות שהם בחורה, וכן הראה לו בית המקדש שהרי הקרבנות מקריבים בבית המקדש וכל זמן שעושים בנין בשמים שהם התורה ובית המקדש בצורה משותפת. כי כמו שבארם הלב המוח עיקר. והאדם, הלב שמתנו זהויות ומחשבות ששם השכל, כך בכל העולם בית המקדש והתורה עיקר מציאות העולם, וכמו שהלב הוא באמצע האדם וממנו מקבלים חיות ושפע כל האברים, כך בית המקדש באמצע העולם ממנו מקבלים כל הארצות חיות ושפע. וכמו שהמחשבות שם שכל האדם, כך התורה שכל העולם, ומצא התורה ובית המקדש הם עיקר הנמצאים, ואלו שני דברים הם צמודים ביותר תמיד, כי בית המקדש הוא בארץ והוא שלימות העולם הגשמי, והתורה היא שכלית, ולפיכך על אלו שני דברים אומרים תמיד, יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה. כימינו וזו הלקטו בתורתך. לומר שיתן הלקטו כדבר שנחשב מציאות דוקא ולא בדברים בטלים:

קבוצה

7

אמר בית המקדש, בתוך מרכז הרוחני של האומה, ומקור החיים הרוחניים של כל יחיד ממנה, מצד החוץ המודגש המרוב עין ביפיו ומנשא את העינין בעתו איומה, צריך הוא להבנות ברוח בכל יום אצל כל יחיד מישראל, כדי להשיב את נפשו במלא חיה בתוכנית האומה במצבה השלם. או ישובו ליחיד סתוית הנפשית והרוחנית, שהיא האמונה, העם הדרגש ואורו, פרחים בהם בפרחי חסד, של שלל צביקים נחמדים למאד. העודה זו מתבוננת בפועל על ידי היום של הקרבנות, האמרים לפני התפילה. טרשת הכיור, התמיד, הקשוח, ורועים הם את הגדול האלהי שבבית הגדול הקדוש במעמקי הגשמה, קרוב למדת השיגוב שהיתה לכל יחיד בעת היחוד האומה חיה, ומקדשה בתוכה על אדמתה. גרעיני התשובה אל השלמות של האומה בתכונתה הרוחנית, הלכים הם ורועים את פירותיהם על תלפי הלב. הם הולכים ורבים, משתרגים עם כל המון העיונות הקטנים המתחילים להתבנה המרכזית האמת, וכבנת ישראל בבית ברוח בנין איתן בבית לאלהים, אשר יתן לה עצמה, מצד הטרד הנצחי האצור בסגולת מאוייה, יתר מהמון בנינים חרטיים ומסודות לאומיים של זול, האמצעים כח כל לאום אשר רק על בשרו וזילו הגשמי יהיה. אהבת אלהים והשפיה הנשאה, מתעוררת ומתיצבת חיה, בעז גדול, בנשמת האומה, על ידי ותרונותיה מיס קדם, כהיות נר אלהים תמים עמדה. והאידיאלית של ובר נשגב זה, דולה ממעמקים כל רעיון נאמד, וכל מטאת נפש כבירה וקדושה, ומצגת לעיני האומה בכללה את ערכה האלהי הגדול, ששמלא הדי והוד את כל חודי לב של כל יחידי בית.

מגלה כינוי סיון תתמ

ובלב התורה הוא פנימה, בערה אש קודש תמיד: צפית השועה הסלמה, גאולת ישראל, חוקי רוח קדשו בלא הרף, וכאשר תבוא הגאולה כהתורה בימינו, ויבנה בית המקדש, הלא אז צריכה היא כל תורת התורה להיות ברורה ומחוררת, ובפרט אצל הכתנים. והנה ראה אותו הצדיק, שהלימוד הזה בצורתו ההלכותית המחוררת הוא עובד סאור, ועל כן נסה את ידו הגדולה וחבר את הספר הענקי, לקבץ הלוכה" על סדר, גרסוים כולו בכל סעיפיו.

שיחור הראיה יצ קלב זכור הריב נפץ זל האסר חיים

ואיחא כסדרם ס' צו ובפסיקתא דרב כהנא פסיקא ס"ו ר"א כספ ר' חנינא, בר פפא שלא יהיו ישראל יאמרים לשערב היינו סקריבין קרבנות ומתעסקין בהן (ר"ל גם בלימוד הלכותיהן) ועכשיו שאין אתם סקריבין אותן סתו להתעסק בהן א"ל הקב"ה הואיל ואתם מתעסקין בהן כאלו אתם סקריבין אותם. ואיחא כסדרם ילסדו אמר הקב"ה אע"פ שעתידי ביה"ס"ק ליהרב הקרבנות במלום לא תשכחו עצמן לסדר הקרבנות אלא הוורו בהן לקרות אותן ולשטות אותן (ר"ל בלימוד הלכותיהן) ואם תתעסקו בהן סקלה אני עליכם כאלו קרבנות אתם עוסקים ע"ש יעוד מה ססאריך כוה.

ועיכ כשאנו אומרים נקוח לך לראות סתרה כחמארת עוויך צריכין אנו להתחזק שיהיה שכיחי כהנים להקריבה והיינו (י) שכל מי שתוא כן תורה ובפרט כשהוא ניכ כהן יקבע עת מעותותיו ללמוד עניני הקודש והמקדש וכזה יהי' היכר שאנו מחכים ומצפים על התגלות כבודו בעולם תעבוד עבודתו בכל אשר יצונו.

אברהם אבן עזרא - פירוש

10

התבאר לך כי בית המקדש הוא שלימות אחרון לעולם ודבר מבואר הוא זה ולכן כאשר אמרו כמה מעלות טובות למקום מספר המעלות זו אחר זו עד המעלה האחרונה ובנה לבית הבחירה לכפר על כל עונותינו הגה זהו המעלה האחרונה במה שבנה להם בית המקדש שבאותה מדרגה ומעלה אחרונה הגיעו ישראל אל הדביקות בו לגמרי במה שהיה שכינתו ביניהם בקביעות:

כינת אלהים

וכאשר המקדש היה על מכוננו והגנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם היה לישראל גוי קדוש שער פתוח לשמי שמים ושכינת אל עלינו צור ישראל חסנו עזרו ומגינה מטות עלינו בעת וחמארת בניו למדי ה' ובחירונו הם נביאי אמת וצדיק אשר רוח ה' מדבר בהם ומלוח על לשונם שעתה רוח הקדוש ולבת אש אהבת אלקים עלינו אלקי ישראל מאירת את לב האומה ומחממת באור אשיה את כל רוחה בקרבה או הקדוש המקדש וכל עבודתו הקדושה והגדולה הם מכליטים בשטפי גלים של חיים איריים ואמיצים את הוד חיה המינימים של האומה את דבקות נשמה באלקיה ואת אהבתה הנעדרה וקשר קדשה לעבודתה בכל זמן החיים ויכל רגשי הלב הנמש והרוח וכל מפעלי התושים החנתיים המנימים כולם הצולות ונזבחים המנחות והנסכים הקטורת והשירה הקדושה שנעשים בטכון הקדוש כדבר ה' הברור כחורה וכמצוה - פחיים הם את האומה מכפרים כל חטא ומשע ומקריבים אל רוח הקדושה אל התבון האיתן הבטוח בצל שרי אל אלקי אמת את כל האומה כולה אותה ואת כל יחידיה וכל הגולה אליה עמה ורוח ברכה ונדבה הולך ותעם הולך ושקוף בהדר גאון מטכון בית חיינו מסקום מקדשו ותפארתו עולה וסורח בנאות גולמים לחבק את כל עולמי עד לאבה את כל הקיום כל היצורים וכל הנבראים הגוונים כולם משפעת הברכה של אל נורא תהלות אשר לפניו נעבדו ביראה וסתר בכל שאר גבורה ובכל הוד הפארת (עולת ראייה היא קרינה) וירבית נח נחמל מעומק הלב המתענע: בגן ביתך ככתחילה יתכן מקדש על מכוננו והראנו בכנינו ושפתנו בתקוננו

12

ח. תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מהעורבות ירושלים להחמלל, ובא אלי זכור לטוב והמתין לי על הפתח עד שסיימתי כו', אמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו, אמרתי לו להחמלל, אמר לי הוי לך להחמלל בדרך, א"ל מתיירא הייתי שמא יפסיקוני כו', באותה שעה למדתי ממנו ג' דברים, למדתי שאין נכנסין לחורבה זכו, א"ל בני מה קול שמעת בחורבה זו, א"ל שמעתי בת קול שמנחמת כיונה ואומרת אוי שהחרבתי את ביתי כו', אמר לי חיך וחי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כן, אלא בכל יום ויום ג"פ אומרת כן, ול"ע אלא בזמן שישראל נכנסים לבי"כ ולבמ"ד ואומרים יהא שמי רבא מברך, הקב"ה מונענו ראשו ואומר אשרי המלך שמקלטין אותו בביתו כן, ומה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

כינת אלהים

והנה החסרון שבעולם מצד שפלותן של ישראל ניכר בכמה דרכים. הא' מצד רוממות אנשי המעלה שבישראל, שאין ערוך לקדושת מדרגתיהם ועומק חכמתם, וכשישראל במעלה הם יכולים להיטיב הרבה לטובת שלמות העולם. כענין שאמר גבריאל, אם יהיו כל חכמי אה"ע בכף מאזנים ודניאל איש חמדות בכף שני לא נמצא מכריע את כולם? וכשאנשי מעלה קדושי עליין כאלה נתונים בשפל, וקול שלמותם אינו נשמע בעולם, רעה רבה היא אל הבריות כולן ונגד חק השלמות שיוסד השי"ת בברייתו. הב', מצד עבודת הקרבנות, שמהו נמשך שלמות גדולה בעולם ושפע רב, ורצונו ית' להיטיב לבריותיו, וכיון שחסר הדבר המשלים אין ההנהגה בשלמותה. הג', גם עבודת השי"ת וידיעתו שהם דברים שנעשים אפי' חרץ למקדש ואינם תלויים בו, מ"מ חק נתן השי"ת, שעי' קדושת המקדש כל העבודות פועלות את פועלן שלמותן באופן יותר נכבד באין ערוך. ע"כ נקרא בהמ"ק בית תפילה, שאפי' התפילה שהיא נדגת בכ"מ, מתקבלת יותר במקום המקדש ועי' קדושתו. ומהו נלמד לכל העבודות שאינן תלויות בו, שהשלמות היוצאת מהן עי' קדושת המקדש, גדולה ונכבדה היא יותר מהשלמות היוצאת מהן בלעדו. אבל עוד דבר גדול יש בחסד עליין ית"ש, שהרי באמת ביהמ"ק שלמטה מכוון נגד בית המקדש שלמעלה, כמשי"כ "לעולם ואת על ישראל" וכדחז"ל בשלהי מנחות. א"כ צ"ל שלעולם פועלות כל העבודות את חק שלמותן כאילו ביהמ"ק בניו, אלא כיון שבעוה"ז הוא חרב, א"א שיושפעו הטובות הנמשכות מזה השלמות לעוה"ז, ונשארות רק למעלה, וכשיבא זמן תשועת ישראל, וישתכלל העולם בביהמ"ק, ויהי ראוי לקבל שלמות עליין, אז יופיע השי"ת בהדר גאון כל השלמות הנעשה מכה כל המצות והעבודות כולן, בערך שהן פועלות אם הי' ביהמ"ק על מכוננו. והנה אע"פ שבדברים העליונים השלמות מתוספת, מ"מ אין זה גמר התכלית, כיא שיושפעו כל אלה למטה, למקום הגורמים זו השלמות, ומצא שגם מצד הדברים העליונים עצמם, המיוחסים מצד מעלתם לו יועלה ביותר, ג"כ איז התכלית העיקרית. אבל מצד מצבן של ישראל הרי הדבר רע וזר מאד, שכל אלה הגדולות מוכנות להם, והם נתונים בחרפה ושפלות בעוה"ז.

כינת אלהים

לאתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. אע"פ שנהרס הבנין הקדוש ונחרב, וכל סדרי הקדושה בקביעותם נסתמו אורותיהם מהאיר בעולם, אלאיש שמים קדוות ושק אשים כסותם, לא זה הקדושה הפנימית, הקבועה בתוכיותה של הנשמה הישראלית. שממנה נובע הוא כח השפה הקדושה המיוחדת לישראל בקדושתו. וכן זה הוא יפה כ"כ, עד כדי להיות תשלומי' גם בעד אמצעה היותר נפר ויותר חזק, בהיותו מסתוד בפעולה, כמו שהקרבן היותר גדול, ויותר מפור בממשיחותו, הוא קרבן הפרים. גם אותו אנו משלמים בשפתנו, שכה הדבור הקדוש המיוחד לנו, פועל בהיותו וציורו הפנימי את אותו הענין המקדש, להעלות ולעזן את כל העולמים ואת כל ההויה מצד פנימיותו, וזגמת מה שפעלו הקרבנות, בהתפשטותם וקדושתם. הגלוייה והמפורסמת, נוסף על אוצר הכבוד הפנימי המקדש עמם.

כינת אלהים

13

כינת אלהים

ותמה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד. כשהנשמות סתורות, כשאין החיים המנימים שבאומה הולך הוא ועולה בישרה, כשהשקיקה לצדק, ליושר, לאמת, לקדושה צליונה, ולטהרת החיים, היא קבועה, אז הקדש הכללי עומד במכוננו. בית המקדש על משפטו וסדרי עבודותיו מקשרים את העולמים ואת החויה את הזמן אל הנצח. את הפרטים אל מקורותיהם הכוללים. והכל עולה באחדות שלמה, ואין הפסק בשפעת האורה, אבל עתה בעונותינו חרב בית המקדש, כשיחיים נתולדלו, ואור הקדש שבהם תרעם, אי אפשר שאור הקדש ירוח בגלוייה, ושכינה עלתה ותתעלה מהגלות במכון עוה. במרכזו חיי הרוח של האומה, ושפע הקדש של הארה אלהית בא רק לעתים רחוקות. וכל מיני התסקות והסתרות מונעות את ההמשך התדירי של קדושת העבודה מלהופיע בעולם. מאחר שחרב בית המקדש, נעוצה כאן התשפלה של ההפסקה של הארעיות של הורחת הקדושה בעולם, והי אפשרותה של המשכה התמידית באין הפסקה, הרב בית המקדש ובטל התמיד.

כינת אלהים

ואין לנו לא כחן בעבודתו, ולא לוי בדוכנו, ולא ישראל בעבודתו, כשהיה בית המקדש קים, וקדושת האומה בכללה עומדת ככל תקף גיליה, או הופעת האורה של העבודה וסגולתה הופיעה על כללות הבהונה, כהנים בעבודתם, קדושת הרגש והשירה על כללות הלוים, לויים בדוכנם. קדושת קבלת השפעה רוחנית עלינו זו הופעה על כללות האומה עי' שלוחיה, ישראל במפצפצים אבל בעונותינו בהורבן הבית, ואורות הקדש נסתמה ודכס, אי אין די שאין הקדושה בכלית בהמון סתגולה אלא אפילו אלה יחידה הסגולה שיש בהם דעה, שהם כאילו נבנה בית המקדש בשיטה (ברכות י"ג), אינם יכולים כלל להוציא אל הפעל את הכח הקדוש הגנוז בהם. כי חרבן הבית בפעל הלא מעכב הוא, שאין לנו אפילו כח יחיד, מיוחד בקדושתו, בעבודתו, ולא לוי בדוכנו, ולא ישראל במעמדו.